

معرفی‌های گزارشی

◀ فلسفه و کلام

◊ فروغ حکمت: ترجمه و شرح نهایی الحکمة علامه سیدمحمدحسین طباطبائی حسن دهقانی؛ چاپ اول، قم: بوستان کتاب، ۸۰۴ ص.

کتاب حاضر ترجمه و شرح کتاب «نهایة الحکمة» علامه طباطبائی است. کتاب با مباحثی در مورد جایگاه و رسالت علم «فلسفه اسلامی» در حوزه‌های علمیه شیعه آغاز می‌شود و سپس به بحث درباره احکام کلی وجود پرداخته می‌شود. در همین راستا نگارنده (شارح) به مشترک معنوی وجود اصالت وجود و اعتباری بودن ماهیت، تشکیک در وجود احکام عدم، وجود مستقل و رابط و وجود ذهنی و خارجی می‌پردازد. در ادامه نگارنده به مواد قضایا و مفهوم واجب، ممکن و ممتنع در وجود پرداخته است و ماهیت واجب الوجود و خصوصیات آن را بررسی می‌نماید. سپس به احکام ممکن الوجود و خواص آن اشاره نموده و احکام ماهیت را در فلسفه اسلامی تشریح می‌کند.

◊ میانی اندیشه اسلامی: درآمدی بر نظام ارزشی و سیاسی اسلام

محمد حسین زاده؛ چاپ اول، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۲۴۸ ص. نوشتار حاضر تحقیقی درباره معیارهای

«معرفت دینی»، با توجه به تشریح «تعدد قرائت‌ها» از دین است. در پژوهش حاضر سعی شده است عمده‌ترین مسایل مربوط به معرفت‌شناسی در حوزه دین با رویکردی تحلیلی بیان شود و نظریه‌های موجود در این زمینه به ویژه نظریه پلورالیسم دینی مورد نقد و ارزیابی قرار گیرد. از این رو نگارنده ابتدا به بررسی مفاهیم علم حضوری و حصولی و معیارهای صدق و کذب قضایا به ویژه قضایا و گزاره‌های دینی پرداخته و سپس مباحث مربوط به معرفت دینی و مبانی آن را که اصلی‌ترین مباحث فلسفه دین را تشکیل می‌دهند بیان می‌نماید. در ادامه نگارنده به تعارض‌های معرفت دینی و دیگر معارف بشری اشاره نموده و ضمن نقد نظریه تعدد قرائت‌ها از دین و مبانی آن، حقانیت و رستگاری در دین اسلام، امکان تغییر در دین و تحول در معرفت دینی را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد.

◀ فقه و اصول

◊ الاقتصاد فی ما یجب علی العباد

محمد بن حسن طوسی؛ محقق سیدمحمد کاظم موسوی؛ چاپ اول، قم: دلیل ما، ۶۶۲ ص.

کتاب حاضر مجموعه‌ای از اصول عقاید

و مباحث فقهی شیعه امامیه است. در این کتاب تمامی اصول و فروع دین بر طبق مذهب شیعه امامیه به صورت مختصر مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. این کتاب که از جمله آثار مهم و شایان توجه شیخ طوسی است؛ در نهایت اختصار و اتقان نخست به مباحث اعتقادی مانند توحید و صفات خداوند پرداخته و سپس از منظری عقلی و نقلی به اثبات توحید، وجود صانع و شرح و بررسی اسماء و صفات الهی می‌پردازد. آنگاه به بحث درباره عدل خداوند پرداخته و تفسیری از فلسفه تکلیف‌بندگان، وجود برخی از آلام و دردها برای برخی از افراد، مسأله زمان مرگ افراد و طولانی و کم شدن آن، شفاعت، حبط اعمال و مباحث و متعلقات مربوط به عدل ارائه می‌دهد. در ادامه، مباحث مربوط به نبوت، امامت، معاد و ادامه وجوب آنها بررسی شده و در نهایت احکام فقهی شیعه که شامل عبادات شیخ است تشریح می‌شود و فروع فقهی مربوط به نماز، روزه، طهارت، حج، خمس، زکات، حج و جهاد مورد بررسی فقهی قرار می‌گیرد.

◊ جایگاه حقوقی احادیث نبوی

سیدابوالاعلی مودودی؛ مترجم عبدالغنی سلیم قنبرزهی؛ چاپ اول، تهران: احسان، ۳۳۶ ص.

فتنه انکار سنت، برای نخستین بار در سده دوم هجری قمری از تاریخ اسلام سربرآورد و طراحان آن، خوارج و معتزله بودند. دشمنان اسلامی دانستند که یکی از عوامل حفظ نظم و جلوگیری از آثار شیسیم در میان مسلمانان، مجموعه رفتار و گفتارهای پیامبر اسلام است که به نام سنت نبوی در میان مسلمانان وجود دارد. هدف دشمنان از فتنه انکار سنت این بود که قرآن را از تشریح و توضیح گفتاری و کرداری آورنده آن و از نظام اندیشه و عملی که پیامبر تحت سرپرستی خویش برپا کرده بود، جدا کنند. آنان بر آن بودند که قرآن را صرفاً به صورت یک کتاب درآورند و آن گاه با تأویلات ساختگی خود نظام دیگری به وجود آورند که صرفاً، نشان اسلام را داشته باشد و بس. کتاب حاضر، مشتمل بر دو بخش است: بخش نخست به مکاتبات میان نگارنده و دکتر «عبدالودود» (یکی از اعضای مهم «بزم طلوع اسلام») اختصاص دارد که در آن جایگاه حقوقی سنت در دین تشریح شده است. در بخش دوم نیز حکم‌ها و قضاوت‌های یکی از اعضای دیوان عالی پاکستان به نام قاضی «محمد شفیع» در خصوص موضوع «حضانة فرزند» به همراه نقد نگارنده بر آن آورده شده است. در کتاب، مخاطبان از یک سو دلایل منکران سنت را مطالعه می‌کنند و از سوی دیگر جایگاه واقعی سنت پیامبر را در نظام دین درمی‌یابند.

◀ قرآن و حدیث

◊ فرهنگ قرآن (جلد ۲۲): کلید راهیابی به موضوعات و مفاهیم قرآن کریم؛ فاطمه (بنت بنی امیه) - قذف
اکبر هاشمی رفسنجانی؛ چاپ اول، قم: موسسه بوستان کتاب قم، ۵۹۲ ص.
کتاب حاضر معجمی است موضوعی از

مطالب طرح شده در قرآن. در این «معجم» اطلاعات و آموزه‌هایی از «قرآن کریم» به صورت موضوعی ارائه شده است. ملاک انتخاب در مدخل‌ها، قرآنی بودن و داشتن اطلاعاتی - هرچند اندک - در حوزه علوم و معارف قرآن است و ذیل برخی از مدخل‌ها یک آیه و یا حتی بخشی از یک آیه قرآن ذکر شده است. موضوعات علوم قرآنی که در قرآن کریم به آنها اشاره شده باشد و از معارف قرآنی قلمداد شود، مدخل قرار گرفته است مانند محکم، متشابه و ناسخ و منسوخ و ... . این مجلد از معجم به ترتیب حروف الفبا از مدخل «فاطمه بنت ابی امیر» تا مدخل «قذف» بیان شده است. در فارسی یا عربی بودن مدخل‌ها بیشتر به شناخته بودن آنها برای مخاطبان فارسی توجه شده است. مبنای کار در این فرهنگ «تفسیر راهنما» است. بی‌گمان فرهنگ مزبور در میان فهرست‌های موضوعی قرآن مجید از همگان گسترده‌تر، دقیق‌تر و کارآمدتر است.

◊ اندیشه و آرای امام خمینی

محمد تقی دیاری بیدگلی؛ چاپ اول، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی (ره)، ۲۳۶ ص.
بدون تردید، زوایای بسیاری از ابعاد وجودی حضرت امام خمینی (ره) (۱۲۷۹ - ۱۳۶۸ ش) همچنان ناگفته و مکتوم باقی مانده است و جای شناخت و تأمل بیشتری دارد. کتاب حاضر به اندیشه و آرای تفسیری امام خمینی (ره) می‌پردازد. امام، سخت بر این باور بود که قرآن کریم می‌تواند همه نیازهای مادی و معنوی انسان‌ها را برآورده سازد و در نتیجه با آرای خویش، قرآن مجید را دوباره به صحنه اجتماع بازگرداند. کتاب در هشت فصل با این موضوعات تدوین شده است: دانش تفسیر؛ اهداف و مقاصد آن؛ علوم قرآنی و مبانی تفسیری

امام خمینی؛ روش‌شناسی تفسیری آن بزرگوار؛ پدیده «تفسیر به رای» از منظر امام خمینی و تأویل عرفانی و مبانی آن در اندیشه ایشان؛ امام خمینی و زبان هدایت قرآن کریم؛ مراتب و موانع فهم قرآن از نگاه امام خمینی و مآخذشناسی اندیشه‌های قرآنی و تفسیری امام. کتاب برای دو واحد درسی رشته‌های تفسیر و علوم قرآنی در نظر گرفته شده است.

◊ جلوه‌های قرآنی در نگاه امام خمینی

محمد امین صادقی ارزگانی؛ چاپ اول، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، ۳۵۰ ص.

در میان مباحث مرتبط با قرآن کریم، چیستی وحی و هویت آن مهم‌ترین بحث است. این موضوع با وجود بررسی‌های عمیق و گسترده در آثار اندیشمندان پیشین، یکی از مباحث جدی و مهم حوزه دین است. اعجاز، ویژگی جاودانه این کتاب الهی است؛ امری که خود قرآن با تحدی، به آن تصریح و همگان را از آن آگاه ساخته است. همچنین قرآن این حقیقت را بارها گوشزد کرده است که انسان، مورد خطاب پیام‌های پیامبران الهی است و سعادت او در گرو چنگ زدن به دامان قرآن است و حضور انسان در محضر نورانی قرآن، سبب دریافت نور هدایت الهی است. این امر در نخستین مرتبه با قرائت آیات قرآن، سپس با تدبر و تفکر در مفاهیم آن و آنگاه عمل به آموزه‌ها و دستورات آن عملی میگردد. مطلب دیگر این که قرآن تمام زوایا و صحنه‌های حیات و مرگ انسان را مدنظر داشته است و برای همه مقاطع وجود انسان، برنامه، هدف و الگو عرضه کرده است. حضرت امام (ره) به مشابه مفسری حکیم و قرآن‌شناسی مقتدر، تمامی مطالب گفته شده را در آثار و اندیشه‌های خویش به

صورت‌های مختلف مدنظر داشته است. نگارنده در کتاب حاضر، مطالب یاد شده را با توجه به آراء و اندیشه‌های حضرت امام (ره) به بحث گذاشته است.

◊ جایگاه قرآن در انقلاب: ترجمه کتاب القرآن فی النهضه

مترجم محمدعلی سلطانی؛ چاپ اول، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، ۲۹۶ ص.

برای هر مسلمانی از هر مذهبی در هر گوشه‌ای از جهان و در هر دوره‌ای، قرآن منبع اصلی است و او نمی‌تواند خود را از آن بی‌نیاز بداند. امام خمینی (ره) نیز به اعتبار آنکه فقیه بود، قرآن را منبع اصلی استنباط مسائل مختلف دینی و به اعتبار آن که رهبر بود، آن را راهنمای انسان برای زندگی عادلانه و آزاد می‌دانست. کتاب حاضر، با تأکید بر میراث قرآنی امام خمینی (ره)، در سه بخش تنظیم شده است. در بخش اول با عنوان «قرآن و رهبران انقلاب» نه تن از مصلحان قرآنی بررسی شده‌اند. بخش دوم شامل، آثار تفسیری امام خمینی است که در آن مفاهیم نظری برای علوم قرآنی و مبانی تفسیری امام به شکلی آسان مطرح شده است. بخش سوم نیز به تطبیق‌ها و شواهد قرآنی که به مسائل اساسی در زندگی و اعتقاد مسلمانان برمی‌گردد، اختصاص دارد.

◊ الفوائد الرجالیه

علی حسینی صدر؛ چاپ اول، قم: دلیل ما، ۵۰۶ ص.

مجموعه‌ای از مباحث و قواعد مربوط به «علم رجال» است. در این کتاب اطلاعاتی راجع به مباحث علم رجال، صحت و سقم نقل احادیث و کیفیت شناخت احادیث صحیح از ضعیف مطرح شده است. نگارنده نخست به بیان ملاک حجیت حدیث و سند آن می‌پردازد و سپس «اقسام حدیث» و اصطلاحات

مربوط به آن را بیان می‌کند. آنگاه اصول چهارصدگانه حدیثی را معرفی کرده و رجالیین و مجامع رجالی معتبر را شناسایی می‌کند. حجیت قول رجالیان در مورد حدیث، معیارهای جرح و تعدیل احادیث، میزان اعتبار حجیت اجماع در نقل احادیث، توثیقات عامه از برخی رجالیون و اصحاب حدیث، قراین و شواهد روایی در مورد معیار اعتبار احادیث، راه‌های جبران ضعف سند یک حدیث، معرفی برخی از ناقلان معتبر و مورد قبول اصحاب پیامبر اکرم (ص)، تعریف اصطلاحات مختلف حدیثی، معیار عدالت و عدم عدالت راویان احادیث، معیارهای نقد و ثوق احادیث و بیان برخی دیگر از قواعد رجالی از اصلی‌ترین مندرجات این کتاب است.

◊ سحر سخن و اعجاز اندیشه در بازخوانی آموزه‌های بعثت: شرح دو خطبه از حضرت زهرا (س)

محمدتقی خلجی؛ چاپ اول، قم: صحیفه خرد، ۶۰۴ ص.

ترجمه و شرح دو «سخن» تاریخی و تاریخ‌ساز «حضرت فاطمه (س)» است. به اعتقاد نویسنده، حضرت فاطمه، از سخنوران نامدار عرب است و در این کتاب به شرح و ترجمه سخن تاریخی ایشان در جمع مردم مدینه و در مسجد النبی، و نیز سخنان آن حضرت، که در بیمارپرسی دو خلیفه در خانه آن حضرت ایراد شده است، می‌پردازد.

نویسنده با اسناد تاریخی این دو سخن تاریخ‌ساز و با بهره‌گیری از منابع روایی و قرآنی و تاریخ و اشعار، کتاب را سامان داده است. ستایش خداوند و ویژگی‌های نعمت‌های او، توحید، نبوت و مطالب ارزشمندی در اصول و فروع دین، معرفی خود و علی (ع) و بیان ماجرای غضب خلافت و فدک، از محورهای مهم خطبه

نخستین است. بازگشت مردم به جاهلیت، مظلومیت علی و خلافت، از محورهای مهم خطبه دوم است.

◁ اخلاق

◊ اخلاق و سیاست رویکردی اسلامی و تطبیقی سیدمحمد رضا احمدی طباطبائی؛ چاپ اول، تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۳۹۴ ص.

تاریخ بشر مملو از اتخاذ سیاست‌های غیر اخلاقی به وسیله حکمرانان در سیاست عملی، اعم از سیاست داخلی و بین‌المللی است. یکی از دلایل مهم ذهنیت و داوری منفی گروه‌هایی از اقشار اجتماعی در جوامع مختلف درباره سیاست عملی را، می‌توان در همین تجزیه تاریخی آنان از اتخاذ روش‌های غیر اخلاقی و غیر انسانی در عرصه سیاست

عملی جست‌وجو نمود. «نیکولو ماکیاوولی» که از وی به عنوان پرچمدار دفاع جدایی اخلاق و سیاست در

حوزه‌های قدرت سیاسی یاد می‌شود، در

دو رساله خود به نام‌های «شهریار» و «گفتارها یا مباحث» تلاش می‌کند

آموزه‌های خود را بر پایه تجارت واقعی در تاریخ تحولات سیاسی-اجتماعی در

جوامع بشری استوار سازد. بر همین اساس وی در هر دو رساله یاد شده، به

رفتارهای اخلاقی و غیر اخلاقی حکمرانان مختلف در غرب و شرق از جمله ایران

اشاره می‌کند، تا نشان دهد هر چند پایبندی به فضایل اخلاقی مطلوب است، اما با

حفظ و صیانت از قدرت سیاسی چندان سرسازگاری ندارد. پژوهش حاضر در

چهار فصل تدوین شده است. فصل اول مشتمل بر کلیات و تعاریف لغوی و

اصطلاحی مفاهیم اخلاق و سیاست و دیگر مفاهیم مرتبط با حوزه سیاست مانند

قدرت، اقتدار و دولت است. همچنین در

این فصل به فلسفه اخلاق در حیات متفکران و صاحب نظران اسلامی و نحله های مختلف فکری در جهان اسلام و غرب پرداخته شده است. «اخلاق و سیاست در فلسفه سیاسی غرب»، «رابطه اخلاق و سیاست در فلسفه سیاسی اسلام» و «بازتاب رابطه اخلاق و سیاست در آموزه های فارابی»، «غزالی و خواجه نظام الملک» از دیگر بخش های کتاب به شمار می روند.

◀ تاریخ و شرح حال

◊ حسینیه ی ارشاد به روایت اسناد

محبوبه جود کی؛ چاپ اول، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۳۴۶ ص.
روشن ساختن زوایای گوناگون فعالیت مؤسسه حسینیه ارشاد به عنوان یکی از پایگاه های فکری انقلاب اسلامی ایران که نقش مهمی در شکل گیری ذهنیت جوانان مسلمان ایران در فعالیت های انقلاب داشته، اهمیت بسیاری دارد. حضور مستمر و فعال دو متفکر بزرگ معاصر ایرانی، استاد مرتضی مطهری و دکتر علی شریعتی، در حسینیه ارشاد علاوه بر آنکه نقش تعیین کننده ای در هدایت نسل جوان به سمت تفکرات اسلامی داشته، سهم عمده ای در حیات علمی و اجتماعی آن دو نیز دارد. در کتاب حاضر، عملکرد این موسسه طی سال های دهه ۱۳۴۰ و اوایل دهه ۱۳۵۰ براساس اسناد موجود بررسی شده است. بخش گزیده اسناد حسینیه ارشاد دربرگیرنده گزارش های ماموران ساواک است. این گزارش ها در زمان وقوع رویدادها تهیه و در پرونده ای با نام حسینیه ارشاد ضبط شده است.

◊ سیدحیدر آملی: شرح احوال، آثار و آراء و جهان شناسی

هانزی کربن؛ مترجم نوذر آقاخانی، محمد

کو کب؛ چاپ اول، تهران: حقیقت، ۲۰۲ ص.
«سیدحیدر آملی» از چهره های مهم قرن هشتم هجری است. امروز با شناخت برخی از آثار وی می توان گفت آثار او فلسفه، کلام و عرفان قرن خود را تحت تاثیر قرار داده است. نزد سیدحیدر، تمامی حکمت وجود و مفهوم توحید در دو وجه ظاهری و باطنی آن؛ آموزه اسماء الهی و مظاهرش و نیز تمامی امام شناسی، همه، ادامه دهنده و توسعه دهنده آموزه های ابن عربی است. آثار وی مهم ترین نقش را در ادغام تفکر ابن عربی با تشیع داشته است. بدین صورت که تشیع داشته ها و باورهای خود را در تفکر ابن عربی می یابد. کتاب حاضر ترجمه دو بخش مستقل از دو کتاب «هانزی کربن» - فیلسوف، ایران شناس و اسلام شناس شهیر فرانسوی در قرن بیستم - است. مقاله اول ترجمه فصل اول کتاب چهارم (با عنوان تشیع و تصوف) از جلد سوم «اندر اسلام ایرانی» است و مقاله دوم ترجمه فصل دوم کتاب «معبد و مشاهده» است. کربن در بخش اول به افکار، آثار و آرای سیدحیدر و در بخش دوم به علم میزان می پردازد که از ارکان جهان شناسی عرفان و مباحث اصلی آرای این عارف شیعی است. وی جدول هایی را که سیدحیدر آملی در این باره ترسیم کرده، شرح داده و رموزی مبهم از آن را باز می گشاید. در این بخش کربن نگرش تطبیقی خود را در مطالعات عرفانی نیز نشان می دهد.

◊ انسان الهی: تحلیل شخصیت امام علی (ع) از دیدگاه علامه جعفری

عبدالله نصری؛ چاپ اول، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۴۰۸ ص.

در کتاب حاضر، شخصیت حضرت علی (ع) از دیدگاه «علامه جعفری» تحلیل می شود. به زعم ایشان: هدف از شناخت علی (ع) تنها شناسایی یک شخصیت معین

در برهه ای از تاریخ نیست؛ چرا که شناختن علی (ع) در واقع شناخت مجموعه قوانینی است که در انسان کامل تحقق یافته است. علامه جعفری معتقدند: رهایی علی (ع) از هرگونه تمایلات منفی و آزادی او از تمام زنجیرهای فردی، اجتماعی و تاریخی و تحقق ارزش های گوناگون در وجود او، وی را نمونه کامل یک انسان الهی قرار داده است. ایشان تأکید می کنند برای شناخت شخصیت علی (ع)، باید دیدگاه حضرت را درباره حیات تفسیر کرد؛ علی (ع) حیات را به گونه ای تفسیر می کرد که «لذت و الم»، «ترس و شکست» و تمامی رویدادهای حیات برای او مانند حساب هایی ناپایدار تلقی می شوند. در کتاب، همچنین شرح علامه جعفری بر ترجمه و تفسیر نهج البلاغه تحریر شده است.

◀ ادبیات

◊ برگزیده اشعار ملک الشعرا خلیل الله خلیلی

بهرروز ثروتی؛ چاپ اول، تهران: شرکت انتشارات سوره مهر، ۲۸۸ ص.

«خلیل الله خلیلی» در شوال ۱۳۲۵ قمری (۱۲۸۶ شمسی) در کابل به دنیا آمد.

پدرش مستوفی الممالک، مردی دانشمند و فاضل بود. خلیلی در کنار سرودن شعر، به تدریس می پرداخت و مناصب مختلف اداری و دولتی داشت.

کتاب های بسیاری چون: «فیض قدس»، «از بلخ تا قونیه» و «سیگان» از جمله آثار اوست. جایگاه وی در شعر معاصر

افغانستان بسیار بالاست؛ احاطه کامل او بر شعر کهن فارسی و نوآوری او در قالب های کهن از جمله دلایل این مدعاست. هم چنین شعر او آینه تمام نمای افغانستان در سده اخیر است و دردمندی او را از حوادث معاصر افغانستان نشان

می‌دهد، نیز نمودار اندیشه‌های وطنی، اجتماعی، انتقادی، عرفانی و اخلاقی و مضامین لطیف غنایی و اوصاف دلکش از طبیعت است. نگارنده در کتاب حاضر، ضمن بیان زندگی نامه این شاعر بزرگ افغان، گزیده‌ای از شعرهای او را عرضه کرده است. این شعرها در قالب قصیده، غزل، قطعه، مثنوی، چهارپاره، رباعی، دویتی و ترکیبات سروده شده‌اند.

◊ زبان فارسی؛ چالش‌ها و راهبردها

زیرنظر: سیدرضا صالحی امیری؛ چاپ اول، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک، ۱۷۶ ص.
زبان نه تنها به عنوان ابزار ارتباطی، بلکه به مثابه مؤلفه و عنصری حیاتی در هویت فردی و جمعی انسان‌ها نقش آفرینی می‌کند. زبان فارسی به عنوان یکی از زبان‌های کهن، زبان رسمی و ملی ایرانیان است. زبان فارسی از روزگاران کهن، توانسته است در مقابل تغییراتی که عمدتاً از مجاورت با دیگر زبان‌ها و تعاملات میان زبانی پدیدار می‌شود، هویت خود را محفوظ و مصون نگه دارد، اما این سابقه و قدمت دلیلی بر آسیب‌ناپذیری آن نیست. سی و پنجمین شماره از مجموعه پژوهشنامه (بهار ۱۳۸۸) با موضوع «زبان فارسی؛ چالش‌ها و راهبردها/ حسینعلی قبادی»، «واژه‌گزینی و اصطلاح‌شناسی علمی در زبان فارسی؛ آسیب‌ها و راهبردها/ حسینعلی پژوهان»، «زبان فارسی و گویش‌ها/ احمد تمیم‌داری»، «فرهنگستان و رسانه ملی/ مریم سادات غیاثیان و محمود ظریفی» و «سبک آذربایجانی و شعر فارسی/ محمدطاهری خسروشاهی» با این مقالات به این چالش‌ها و راهبردها می‌پردازد.

◊ تذکره زعفران زار کشمیر

میرزا محمدعلی بن محمدصادق کشمیری؛ مصحح کریم نجفی بزرگ؛ چاپ اول، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۹۰ ص.

«زعفران زار کشمیر» عنوان تذکره‌ای است که در اواخر قرن سیزدهم هجری در شهر لکنهو، مرکز حکومت شیعه در هند، به همت مولوی میرزا محمدعلی بن محمدصادق کشمیری، تحریر شد. در این دوره به رغم سلطه انگلیسی‌ها، که باعث افول زبان و ادب فارسی شده بود، عالمان بی‌شماری از هند که دانش‌آموختگان حوزه‌های دینی این کشور بودند، آثار قابل توجهی را به زبان فارسی، به رشته تحریر درآوردند. یکی از این آثار، زعفران زار کشمیر است. کتاب حاضر، تصحیح اثر مذکور براساس نسخهٔ پروفیسور توفیق هـ. سبحانی و با استفاده از منابعی چون «مطلع الانوار» مرحوم مرتضی حسین صدر الافاضل و «الذریعه» اثر مرحوم شیخ آقابزرگ تهرانی است. این تذکره به اجمال تاریخچه کشمیر را معرفی می‌کند و شرح حال بیش از ۸۹ تن از شاعران این شهر را بیان می‌دارد. انتخاب نام تذکره به زعفران زار، اشاره تلمیحی است به یکی از خواص زعفران در طب قدیم که ویژگی طرب‌انگیزی آن است؛ این تذکره نیز از طرب‌انگیزی سرزمین کشمیر، که با اشعار زیبای شعرا به تصویر کشیده شده، حکایت دارد.

◊ شکوه عشق؛ تاریخ و شعر عاشورا

امیراسماعیل آذر، چاپ اول، تهران: سخن، ۶۷۶ ص.

مرثیه یکی از مضامین شعر دینی به شمار می‌آید. از گذشته‌های بسیار دور، بیان غم و اندوه گذشتگان مضمون مورد علاقه شاعران بوده است. تقریباً تمام شعرا مرثیه‌هایی به اقتضای زمان و موقعیت‌های خویش سروده‌اند. مرثیه در ادبیات فارسی به وفور وجود دارد و از اهمیت خاصی برخوردار است؛ زیرا در آن از واقعه کربلا گفته می‌شود که در پایان به شهادت امام حسین (ع) و یارانش منجر

شد. نگارنده در کتاب حاضر، به اختصار به معرفی مرثیه و مرثیه‌سرایی در ایران پرداخته است و حماسه‌های مذهبی، شعر شهادت، شعر تعزیه و اشعار نوحه، مدیحه‌سرایی، و تحمیدیه‌ها را بررسی کرده است. در این کتاب اشعار و مرثیه‌های شاعرانی چون کلیم کاشانی، فتحعلی شاه قاجار «خاقان»، وصال شیرازی، ادیب الممالک فراهانی، اهلی شیرازی، شکوهی تهرانی، سلمان هراتی، فواد کرمانی، اقبال لاهوری و بسیاری از شعرا را دیگر گنجانده شده است.

◊ شرح مثنوی (ابیات ۱۵۴۷ تا ۲۵۰۸)

علی اصغر حلبی؛ چاپ اول، تهران: زوار، ۵۴۴ ص.
به تصریح نگارنده، مولانا جلال‌الدین محمد بلخی همواره در سرودن مثنوی موفق نبوده است. اما مثنوی او از حیث معنی و اندیشه و جولان فکر و طرح مباحث والای انسانی و عرفانی یگانه است. از مشکلات درک مثنوی، حاشیه رفتن‌های مولانا است که هرچند، لطیف و دل‌پسند است، اما گاه نیز کارافزاست. او نخست داستانی را شروع می‌کند و یک یا دو بیت درباره آن می‌سراید، آنگاه ده‌ها بیت دیگر گفته و دوباره به داستان برمی‌گردد. شاید بتوان گفت داستان را بهانه می‌سازد برای بیان حقایق و معانی. کتاب حاضر جلد سوم از مجموعه «شرح مثنوی» است. این جلد پس از سخنی درباره بهاء‌الدین ولد-پدر مولانا- و سلطان ولد-پسر او- به شرح ابیات ۱۵۴۷-۲۵۰۸ مثنوی اختصاص یافته است. فهرست‌های ده‌گانه و بخش غلطنامه نیز در ادامه آمده است. دکتر علی اصغر حلبی در این شرح از شرح مثنوی استاد فروزانفر و نیکلسن و دیگر استادان سودجسته و آن‌چه را خود یافته بر آن افزوده است.

◊ رهگذر عشق (مجالس تعزیه)

حسن فخراری؛ چاپ اول، تهران: شرکت انتشارات سوره مهر، ۱۱۲ ص.

یکی از آیین‌های مذهبی و سنتی مرسوم در بازگویی واقعه عاشورا، تعزیه خوانی است. به همین دلیل تعزیه و شبیه خوانی باید جبهه حق و باطل را درست و اصولی ترسیم کند. هرچه خودمان را با واقعیت تاریخی بیش تر وفق دهیم تأثیرات آن بیشتر خواهد بود. عامه مردم با مشاهده این نمایش مذهبی اطلاعاتی را در خصوص تاریخ و حوادث عاشورا کسب می نمایند؛ از این رو نباید از هر وسیله‌ای برای دردناک تر کردن صحنه کمک گرفت. صحنه‌های عاشورا به قدر کافی تأثیر انگیز است و نیاز به غلو و بزرگ نمایی برای تحت تأثیر قرار دادن مخاطب ندارد. کتاب حاضر، در سه فصل، نحوه اجرای سه تعزیه از واقعه عاشورا به همراه تصاویری از مراسم اجرای آنها را نشان می دهد. عناوین تعزیه‌ها به قرار زیر است: تعزیه کاروان شهادت (نحوه شهادت امام حسین (ع) و یاران گرامیشان) تعزیه شب‌های بی ستاره (وقایع شام غریبان) و تعزیه خطبه خون (نحوه شهادت حضرت رقیه (س))، خطبه حضرت زینب (س)، خطبه امام سجاد (ع) و آزادی اهل بیت (ع).

◊ دگرخند: درآمدی کوتاه بر طنز و هجو در تاریخ تا دوره معاصر

سیدعلی موسوی گرمارودی؛ چاپ اول، تهران: انتشارات انجمن قلم ایران، ۵۱۸ ص. برای تمام مفاهیم مربوط به حوزه کمدی، عمدتاً سه مجموعه با سه شاخه اصلی پیشنهاد شده که به ترتیب عبارت اند از: طنز، هزل و هجو. طنز، قلقلک ارواح فرهیخته و فرزانه است، هزل برای مخاطبان معمولی و هجو شلاقی است که تنها افراد با ضریب هوشی کم تر از آن بهره

می برند. نقیضه نیز اصطلاحی است برای آثاری که جهت مقابله با آثار جدی به شیوه هجو، هزل یا طنز ساخته شده باشند. نقیضه می تواند هم زیرمجموعه طنز باشد، هم هزل و هم هجو؛ مانند نقیضه‌های طنز بسحق اطعمه، نقیضه‌های هزل خارستات قاسمی کرمانی و نقیضه‌های هجو پریشانی قآنی. کتاب حاضر پس از تعریف طنز، هزل و هجو به بازتاب آن در قرآن و روایات پرداخته و آنگاه ضمن بیان تعریفی از نقیضه، نمونه آن را در شعر و نثر آورده است. سپس به نمونه‌های طنز و هزل و هجو در برخی متون و اشعار کلاسیک و معاصر، و نیز مجله‌های فکاهی اشاره کرده است.

◊ از اسطوره تا حماسه (هفت گفتار در شاهنامه پژوهی)

سجاد ایرنلو؛ مقدمه محمدامین ریاحی؛ چاپ اول، تهران: سخن، ۲۴۲ ص. در طول تاریخ فرهنگ و تمدن بشری با وجود گذر زمان و تغییراتی که در محیط اجتماعی و نگرش‌های فکری و فرهنگی انسان پدید آمده است، اسطوره‌ها هرگز به طور کامل نمرده و فراموش نشده اند؛ بلکه ماندگاری و بازتاب آنها به شکل‌های دیگر بوده است. یکی از انواع و شاید مهم ترین و بهترین شکل حفظ و تجلی اسطوره‌ها، حماسه و داستان‌های حماسی بوده است. میان اسطوره و حماسه ارتباطی استوار و بنیادین وجود دارد، چنانکه از یک منظر، حماسه صورت ادبی و روایی مدرن و منظم اسطوره تلقی می شود؛ زیرا هم در مرحله پیدایش و هم به هنگام تحریر و تثبیت نهایی، محصول دورانی بوده که ذوق و ذهن انسان نسبت به روزگار باستانی اسطوره سازی و اسطوره گرایی منظم تر و پرورده تر بوده است. مجموعه حاضر که نام آن برگرفته از عنوان «از اسطوره تا تاریخ» (مجموعه مقالات،

سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های مرحوم دکتر مهرداد بهار) است، دربرگیرنده هفت مقاله از سجاد آیدنلو - محقق معاصر - درباره مسائل اساطیر و آیین شاهنامه است. عناوین مقالات بدین قرار است: ارتباط اسطوره و حماسه بر پایه شاهنامه و منابع ایرانی؛ فرضیه‌ای درباره مادر سیاوش؛ نشانه‌های سرشت اساطیری افراسیاب در شاهنامه؛ نوشدارو چیست؟؛ اسب دریایی در داستان‌های پهلوانی؛ جام کبخسرو و جمشید.

◀ کلیات

◊ کتاب‌شناسی گزینشی و توصیفی مطالعات ادیان حسین حیدری؛ چاپ اول، تهران: سازمان مطالعات و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ۳۸۴ ص.

یکی از مهم ترین علل رکود و عدم رشد آموزش و پژوهش دین‌شناسی تطبیقی در ایران، عدم آگاهی پژوهندگان از کارهای انجام شده در این زمینه است و اطلاع‌رسانی در این حوزه، از اغلب حوزه‌های علوم مختلف کندتر و ضعیف تر است. نگارنده در کتاب حاضر، که به کتاب‌شناسی گزینشی و توصیفی مطالعات ادیان اختصاص دارد، تلاش می کند به اختصار مشخصات کتاب‌شناختی منابع و جایگاه علمی نویسندگان، فهرست مطالب، درون مایه فکری و تحقیقی، نوآوری‌ها و نقاط ضعف و قوت آنها را مشخص کند. معرفی منابع براساس خاستگاه جغرافیایی در پنج گروه با این عناوین عرضه شده است: «کلیات مراجع عام و مجموعه‌ها»؛ «ادیان یهودیت و مسیحیت»؛ «ادیان هنر و خاور دور» و «ادیان مردمان ابتدایی، و قدیم و رهیافت‌های دین‌شناسی».